

Szemináriumi dolgozat

Vízköpők

Nagy Nóra

Sámánizmus és népvallás

Koreanisztika MA

2016/2017. őszi félév

Bevezetés

Dolgozatom témájának a vízköpők bemutatását választottam. A vízköpők először Franciaországban, a gótika korában (XII–XVI. század) megjelenő kőfaragványok voltak, melyek a templomokat és a katedrálisokat díszítették. A vízköpőket általában a templomok és katedrálisok magasabb tornyaira építették.¹ Körülbelül a XII. században jelentek meg az első vízköpő-szobrok, majd XIV. századra mindennapossá váltak. Az építészeti funkciójukat tekintve, a vízköpők az esővíz elvezetésére szolgáló csatornák kimeneti nyílásai voltak,² melyek groteszk emberi vagy állati fejeket mintáztak.³ Egyiptomban a vízköpőknek kevés fajtája létezett, a leggyakoribbak az oroszlánt ábrázoló kőfaragványok voltak. Oroszlánt ábrázoló kőszobrok a görög templomok népszerű építészeti díszítőelemei is voltak. Kiváló példaként szolgál erre Görögországban Zeusz Temploma, ahol 39 oroszlánt ábrázoló vízköpő-szobor maradt fenn.⁴ Franciaországban a legismertebb, vízköpőkkel díszített katedrális a Notre Dame, ahol a feljebb említett kőszobrokon kívül találhatóak különböző kiméra,⁵ valamint groteszk⁶ kőfaragványok is.

A vízköpők eredetmítosza

A vízköpők kialakulása visszavezethető egy régi francia legendához.⁷ A legenda egy sárkányról szól, akit Gargouille-nek hívtak. A hiedelem szerint, ez a teremtmény a Szajna folyóban élt és egy természetes kígyóhoz hasonlított, amely hol tüzet, hol vizet okádva tartotta rettegésben a folyóhoz közeli falvak lakóit, alkalmanként el-elragadva közülük néhányat. Ezeket az eseményeket követően, az egyik falu lakói megkérték Rouen püspökét, Szent Romain-t, hogy szabadítsa meg őket a gonosz bestiától. A püspök a falusiak kérését meghallgatva, egy halálraítélt rabló társaságában lesétált a folyópartra. A halálraítélt rabló csalétekként leült a földre, s hamarosan megjelent a

---

¹ Camille, Michael: *The Gargoyles of Notre-Dame: Medievalism and the Monsters of Modernity*. London, The University of Chicago Press Ltd. 2009. p. 12.

² Varner, Gary R.: *Gargoyles, Grotesques & Green Man. Ancient Symbolism in European and American Architecture*. United States, Lulu Press, Inc. 2006. p. 19.

³ *Az általános műveltség képes szótára*. Szerk.: Bede Anikó, Nácsa Klára. Budapest, Reader's Digest Kiadó Kft. 2009. p. 172.

⁴ *Gargoyles, Grotesques* : <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

⁵ Kiméra: A kiméra egy oroszlánfejű, kecsketestű, kígyófarkú tűzokádó szörnyeteg a görög mitológiában. (*Magyar értelmező kéziszótár* 1972. p. 716.)

⁶ Groteszk: Összetett esztétikai minőség. Ötvözi a torz, félelmetes vonásokat bájos, komikus, kedves elemekkel.

⁷ A vízköpők eredetmítoszáinak forrása: Varner, Gary R.: *Gargoyles, Grotesques & Green Man. Ancient Symbolism in European and American Architecture*. United States, Lulu Press, Inc. 2006. pp. 19–20.

sárkány. Ekkor a püspök az ujjából keresztet formált, melynek hatására a sárkány engedelmesen meghunyászkodott. Ezután Szent Romain püspök a stólájából készített pórázzal visszavezette a fenevadat a faluba, ahol elégették. Azonban a sárkánynak sem a nyaka, sem a feje nem kapott lángra, így azokat a templom tornyára erősítették, jelezvén ezzel az Úr hatalmát. Ezt követően már kisebb házakra is kerültek fel kőből faragott sárkányfejek, melyek eleinte a gonosz távoltartására szolgáltak, ám ez a szokás később átalakult, és leginkább az esővíz elvezetése okán kerültek ezek a kőfaragványok az épületekre. Valószínűleg innen eredeztethetőek a templomokon, és katedrálisokon fellelhető vízköpő-szobrok. Emellett még vannak más eredetmítoszok is, melyek szintén kapcsolódhatnak a vízköpők kialakulásához. Az egyik ilyen mítosz szerint, a középkor babonás embere, azért, hogy távol tartsa lakhelyétől az ártó és gonosz szellemeket, illetve démonokat, fogott egy halott denevért, majd a bejárati ajtó fölé szegezte. Ez a módszer erőteljes hasonlóságot mutat a katedrálisokon lévő vízköpő-szobrokkal.⁸ A másik ilyen mítosz szerint, a régi falvak erdeiben ha felbukkant egy szörnyeteg, aki a védtelen emberekre támadt, a falvak lakói hajtóvadászatot indítottak ellene. Miután legyőzték a bestiát, testét a városkapura szegezték, hogy mindenki láthassa a győzelmet a gonosz erőkkel szemben.⁹ E legendák mellett még volt egy régi párizsi mende-monda is, miszerint a templomok vízköpői éjszaka szárnyra kelnek, és a város felett repkednek, ám amikor megjelenik a hajnal első sugara, a vízköpőknek vissza kell térniük a helyükre, mivel a napsugarak újra kővé változtatják őket.¹⁰

A vízköpők állatalakú formái

Kinézetüket tekintve e kőfaragványoknak általában nyitott szájuk és hosszú nyakuk van, valamint valamilyen állatot ábrázolnak, a leggyakoribbak a következők: oroslán, kutya, farkas, sas, kígyó/sárkány, kecske, majom, stb.¹¹ Ezek mellett a vízköpők ábrázolhatnak még ördögöket, démonokat, félig ember, félig állat lényeket.¹² Gyakran denevérszárnyakkal ábrázolják őket. Általában olyan állatot választottak, amelynek van valamilyen misztikus háttere, valamint ismeretes a középkori emberek számára. Értelmezésem alapján, a vízköpők alakját a vallásos élet különböző szegmensei is befolyásolhatták, mivel az alábbi állatok többségére olyan tulajdonságokat ruháztak,

---

⁸ *Bevezetés a vízköpők mítoszába:* <http://www.koliett.eoldal.hu/cikkek/vizkopo-mitoszok.html>

⁹ *Bevezetés a vízköpők mítoszába:* <http://www.koliett.eoldal.hu/cikkek/vizkopo-mitoszok.html>

¹⁰ *Bevezetés a vízköpők mítoszába:* <http://www.koliett.eoldal.hu/cikkek/vizkopo-mitoszok.html>

¹¹ *Gargoyles, Grotesques:* <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

¹² Varner, Gary R.: *Gargoyles, Grotesques & Green Man. Ancient Symbolism in European and American Architecture.* United States, Lulu Press, Inc. 2006. p. 15.

amelyek a keresztény hit hét főbűne¹³ közé tartoznak. Illetve a különböző állatokhoz kapcsolódó mende-mondáknak és mítoszoknak is van valamilyen vallásos tartalma.

Oroszlán

A középkorban az oroszlán alakú vízköpőszobrok voltak a legnépszerűbbek és a legkedveltebbek; az építészek is leginkább ezt a formát választották. Az ókorban úgy gondolták, hogy az oroszlán kapcsolatban áll a Nappal, valószínűleg azért, mert az oroszlán aranyszínű sörénye hasonlított a napkoszorúhoz. Az ilyen alakú vízköpők az ókori Görögországban és Rómában igen nagy népszerűségnek örvendtek. A középkorban az oroszlánok egyik fő tulajdonságává vált a büszkeség, amely a hét főbűn egyike; valamint az oroszlánok szimbolizálták a Napot.¹⁴

1. ábra: A Saint-Etienne de Meaux Székesegyház oroszlán formájú vízköpője

Kutya

2. ábra: Kutya formájú vízköpő

A kutya alak igen népszerű vízköpő formának számított. A kutyák hűséges és intelligens állatok. Mint fentebb már említettem, régen úgy hitték, hogy a vízköpők képesek távol tartani a gonoszt, így egyfajta őrző-védő szerepet is betöltenek, ahogyan az egyes házaknál a kutyák. A vízköpők a templomokat és katedrálisokat védik, míg a kutyák az emberek otthonát. Emiatt a hasonlóság miatt lehettek népszerűek a kutya alakú vízköpők. Azonban, még az olyan hűséges állatok is, mint a kutyák, áldozatul eshetnek a különböző kísértéseknek. Ezt is reprezentálhatták a kutya

¹³ A hét főbűn: kevélység/büszkeség, kapzsiság, bujaság, irigység, falánkság, harag, lustaság

¹⁴ Gargoyles, Grottesques: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

alakú vízköpők a templomok és katedrálisok falain. ¹⁵

Farkas

Habár a farkas rettegett és félelmetes lénynek számított a középkorban, mégis tisztelet övezte. A farkasok falkában élnek, mint egy család; segítik egymást, vigyáznak egymásra, védik a társaikat. Hasonlóságot lehet felfedezni a papokkal, akik a köznép érdekében vívják a harcot a gonosszal. A farkasokhoz is kapcsolódik egy tulajdonság a hét főbűn közül, amely nem más, mint a kapzsiság. ¹⁶

3. ábra: Farkas alakú vízköpő

Sas

4. ábra: Sas formájú vízköpő a washingtoni Nemzeti Katedrálison

A sas egy erős madár, amelyről úgy tartják, hogy képes a sárkányok legyőzésére. A sas alakú vízköpőket az épületek védelmezőinek tartották; valamint nagy tisztelet övezte e madarakat, mivel keringett egy legenda, amely szerint a sasoknak a fönixekhez hasonló képességeik vannak, miszerint képesek önmaguk gyógyítására azáltal, hogy egyenesen a Napba néznek. ¹⁷

¹⁵ *Gargoyles, Grotesques*: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

¹⁶ *Gargoyles, Grotesques*: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

¹⁷ *Gargoyles, Grotesques*: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

Kígyó/sárkány

Ádám és Éva bibliai története óta a kígyó a jó és rossz közötti szüntelen harc szimbóluma. Csak úgy, mint az oroslán és a farkas esetében, a kígyóhoz is tartozik egy tulajdonság, az irigység, amely szintén a hét főbűn egyike. A kígyóról úgy hitték, hogy halhatatlan, mivel képes levedleni a saját bőrét. Ez vezethetett az Ouroboros,¹⁸ a halhatatlanság szimbólumának a kialakulásához.¹⁹

5. ábra: Kígyó formájú vízköpő a washingtoni Nemzeti Katedrálison

Vízköpők napjainkban

Napjainkban számos, vízköpők ihlette tévéfilm, illetve rajzfilmsorozat készült, melyek e kőszobrokat élőként ábrázolják, hol hősként, hol gonosztevéként. Az esetek többségében ezen a területen a vízköpők ördög alakú megjelenését részesítik előnyben. Tovább élnek, mint egy átlagos ember, erősebbek, érzékszerveik kifinomultabbak. Testfelépítésük igen változatos, hosszú farkkal és denevérszárnyakkal ábrázolják őket. Az esetek többségében a templomokban és katedrálisokban élnek, de vannak olyan vízköpők is, akik a föld alatt léteznek. Aktivitásukat tekintve általában éjjel

---

¹⁸ Ouroboros: A mitológiában egy saját farkába harapó kígyó vagy sárkány. Az örökkévalóságot jelzi, valamint az örök körforgást és a folyamatos megújulást.

¹⁹ Gargoyles, Grottesques: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

tevékenykednek, mivel a nap sugarai kőszoborrá változtatják őket.²⁰ A tévéfilmek és rajzfilmsorozatok mellett készültek különböző irodalmi művek is, mint képregények, regények, képeskönyvek és novellák. A televíziós és irodalmi megjelenés mellett, a vízköpők ma is népszerű építészeti díszítőelemek. A XIX. századtól kezdődően Európa és az Egyesült Államok területén számos épületet díszítenek ezek a csodálatos kőfaragványok, mint például a Notre-Dame Székesegyház Párizsban, a Chrysler Building-et New Yorkban, valamint a Nemzeti Székesegyház Washington D.C.-ben.²¹

6. ábra: Vízköpők a Notre-Dame Székesegyházon, Párizsban

7. ábra: Vízköpők rajzfilmbéli ábrázolása

²⁰ Bevezetés a vízköpők mítoszába: <http://www.koliett.eoldal.hu/cikkek/vizkopo-mitoszok.html>

²¹ A History of Gargoyles: <https://www.authenticireland.com/gargoyles/>

Bibliográfia

Nyomtatott irodalom:

Az általános műveltség képes szótára. Szerk.: Bede Anikó, Nácsa Klára. Budapest, Reader's Digest Kiadó Kft. 2006.

Camille, Michael: *The Gargoyles of Notre-Dame: Medievalism and the Monsters of Modernity.* London, The University of Chicago Press Ltd. 2009.

Internetes elérhetőség:

<https://books.google.hu/books?id=8Y8OexJ99dYC&printsec=frontcover&dq=gargoyles&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEwifuzTW5tbRAhWIE5oKHfIEDsUQ6AEINjAE#v=onepage&q=gargoyles&f=false> (2017.01.24.)

Magyar értelmező kéziszótár. Szerk.: Juhász József, Szőke István, O. Nagy Gábor, Kovalovszky Miklós. Budapest, Akadémiai Kiadó 1972.

Varner, Gary R.: *Gargoyles, Grotesques & Green Man. Ancient Symbolism in European and American Architecture.* United States, Lulu Press, Inc. 2008.

Internetes elérhetőség:

<https://books.google.hu/books?id=VYQIOw8HU0sC&pg=PA26&dq=gargoyles&hl=hu&sa=X&ved=0ahUKEwjGsYmPptvRAhXnQJoKHWvPDYgQ6AEIUzAI#v=onepage&q=gargoyles&f=false> (2017.01.24.)

Internetes források:

A History of Gargoyles: <https://www.authenticireland.com/gargoyles/>

Bevezetés a vízköpők mítoszába:

<http://www.koliett.eoldal.hu/cikkek/vizkopo-mitoszok.html> (2017.01.24.)

Gargoyles, Grotesques: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html> (2017.01.24.)

Legendák, néphiedelmek Franciaországból:

<http://fictionkult.hu/cikk/legendak-nephiedelmek-franciaorszagbol-725> (2017.01.24.)

The History of Gargoyles:

<http://www.gardensablaze.com/Gargoyles/Gargoyle%20History.htm> (2017.01.14.)

Video:

Gargoyles: Guardians of the Gates

<https://www.youtube.com/watch?v=Y60e92MFnJE> (2017.01.24.)

Képek (2017.01.24.):

1. kép: <http://www.crystalinks.com/gargoylelion.jpg>

2. kép: <https://hu.pinterest.com/pin/127860076897868147/>

3. kép: <http://www.crystalinks.com/gargoyles.html>

4. kép: <https://hu.pinterest.com/pin/249105423113500880/>

5. kép: <https://hu.pinterest.com/pin/346917977519577935/>

6. kép: <https://hu.pinterest.com/pin/405675878920503206/>

7. kép: <https://hu.pinterest.com/pin/307159637059111784/>